

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο εξετάζει την ιστορία και το ρόλο των μουσείων και τον τρόπο που έχουν εξελιχτεί αντικατοπτρίζοντας ευρύτερες κοινωνικές, ιστορικές και ιδεολογικές αλλαγές. Αναλύει τα χαρακτηριστικά των μουσείων και τους τομείς δραστηριότητάς τους, καθώς επίσης και τον τρόπο που οι σύγχρονες μουσειολογικές θεωρίες έχουν επηρεάσει τη μελέτη τους. Από τις πριγκιπικές συλλογές και τις ιδιωτικές προθήκες αξιοπερίεργων αντικειμένων έχουμε περάσει στο δημόσιο μουσείο το οποίο σήμερα προσπαθεί να είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ανοιχτός σε διαφορετικές ομάδες επισκεπτών. Ένας οργανισμός ο οποίος επιδρά άμεσα στο παρόν, κοιτάζει με θάρρος το μέλλον και αντιμετωπίζει με σεβασμό το παρελθόν, χωρίς στείρα προσκόλληση σε αυτό. Το βιβλίο εξετάζει ζητήματα επιμέλειας και παρουσίασης των συλλογών και επικοινωνίας με το κοινό χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Αναλύει την εμπειρία της επίσκεψης στο μουσείο από την πλευρά του επισκέπτη και προτείνει τρόπους για την καλύτερη επικοινωνία του μουσείου με το κοινό του. Μελετάει το ρόλο της έρευνας αξιολόγησης και της μελέτης του κοινού, συνοψίζοντας με περιεκτικό και κατανοητό τρόπο τα ερευνητικά πορίσματα σε αυτόν το χώρο. Τέλος, εξετάζει κριτικά τις νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, τα μέσα παρουσίασης και τις εφαρμογές νέων τεχνολογιών που χρησιμοποιούν τα σύγχρονα μουσεία.

Κεφάλαιο 1 Όροι και ορισμοί

Μουσείο

Από τότε που η ιδέα του μουσείου αρχίζει να παίρνει για πρώτη φορά υπόσταση στις αριστοκρατικές συλλογές του 16ου και 17ου αιώνα στην Ευρώπη μέχρι την ποικιλία και πολυμορφία των μουσείων που συναντάμε στις μέρες μας, ο ρόλος και η λειτουργία τους έχει αλλάξει δραματικά. Ειδικότερα μάλιστα από τη δεκαετία του 1960 και μετά γίνεται όλο και πιο έντονη συζήτηση, κριτική και αυτοκριτική για την ταυτότητά τους και τη σχέση τους με την κοινωνία. Αυτό αντανακλάται και στους ορισμούς που οι επαγγελματικοί οργανισμοί έχουν δώσει για το μουσείο και στο πώς αυτοί οι ορισμοί αλλάζουν για να δώσουν έμφαση σε διαφορετικές λειτουργίες.

Ο ορισμός που χρησιμοποιείται πιο συχνά είναι αυτός του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), του οργάνου που ασχολείται με όλες τις λειτουργίες των μουσείων και τη μελέτη τους παγκοσμίως καθώς και με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το ICOM συστάθηκε το 1946 από την UNESCO και έχει εθνικές επιτροπές σε περισσότερα από εκατό κράτη.

Όπως είναι φυσικό, η προσπάθεια να βρεθεί ένας ορισμός ο οποίος θα καλύπτει από μεγάλα παραδοσιακά μουσεία τέχνης και αρχαιολογίας, όπως το Λούβρο, μέχρι μικρά λαογραφικά μουσεία, όπως αυτό στις Μηλιές Πηλίου, και από μουσεία τεχνολογίας, επιστήμης, σχεδίου και ιστορίας, όπως το Powerhouse στο Σίδνεϊ, μέχρι το Μουσείο Σοκολάτας στον Άγιο Στέφανο του Καναδά, δεν είναι εύκολο επίτευγμα.

Ο ορισμός του μουσείου στον οποίο κατέληξαν τα μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων¹ μετά από πολυετείς συζητήσεις, διαμάχες και διεθνή συνέδρια, έχει ως εξής:

Οργανισμός μόνιμος, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υποταγμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της και ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία.

Ο ορισμός του ICOM αναφέρεται στο μακρόχρονο και σταθερό χαρακτήρα των μουσείων που έχουν ως σκοπό τη διαφύλαξη των συλλογών για το μέλλον και τις επόμενες γενιές, σε αντίθεση με άλλους προσωρινούς πολιτιστικούς οργανισμούς που συστήνονται, για παράδειγμα, για την οργάνωση ενός πολιτιστικού φεστιβάλ και στη συνέχεια διαλύονται. Τονίζει τον κοινωνικό ρόλο και δημόσιο χαρακτήρα των μουσείων, που δεν είναι ιδιωτικές συλλογές υπό τον έλεγχο και για την τέρψη ενός ατόμου, ούτε κερδοσκοπικές επιχειρήσεις με στόχο τη διανομή οικονομικού κέρδους σε μετόχους. Ακόμη και όταν διαθέτουν πωλητήρια τα οποία έχουν κέρδη, τα μουσεία δεν λειτουργούν με κύριο σκοπό το κέρδος. Εδώ βέβαια, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ δημόσιου μουσείου και ιδιωτικής συλλογής δεν ήταν πάντα ξεκάθαρη στο παρελθόν αλλά ούτε και στις μέρες μας.

Ο ορισμός του ICOM περιγράφει τις κύριες λειτουργίες των μουσείων και αναφέρεται αρχικά σε αυτές που επικεντρώνονται στις συλλογές και συνήθως λαμβάνουν χώρα «κεκλεισμένων των θυρών» χωρίς να τις αντιλαμβάνεται το ευρύ κοινό: όπως η απόκτηση νέων αντικειμένων με διαφορετικούς τρόπους (δωρεά, αγορά, ανασκαφή), διαδικασία η οποία στις μέρες μας ελέγχεται από διεθνείς συμβάσεις και κώδικες δεοντολογίας (για παράδειγμα, για την προφύλαξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και την απαγόρευση

του παράνομου εμπορίου και τη μεταφορά πολιτιστικών αγαθών): η συντήρηση των συλλογών που μπορεί να γίνεται μέσα στο ίδιο το μουσείο ή από κεντρικές υπηρεσίες ή εξωτερικούς συνεργάτες, όταν δεν υπάρχουν τα κατάλληλα μέσα και το προσωπικό μέσα στον ίδιο τον οργανισμό· η μελέτη που μπορεί να αναφέρεται σε απλή ταύτιση ή χρονολόγηση των αντικειμένων ή σε εκτενή και συστηματική έρευνα είτε από τους επιμελητές του μουσείου είτε από εξωτερικούς επιστήμονες και ειδικούς, τους οποίους στηρίζει το μουσείο δίνοντάς τους πρόσβαση στο υλικό. Στη συνέχεια αναφέρονται οι λειτουργίες που σχετίζονται με την επικοινωνία των μουσείων προς τα έξω, τις δραστηριότητες με το κοινό και τις εκθέσεις. Η έκθεση των συλλογών είναι μία από τις κύριες λειτουργίες του μουσείου, ακόμη και όταν σε ορισμένα μεγάλα μουσεία, συνήθως εθνικά, οι συλλογές που εκτίθενται αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μικρό ποσοστό, ενώ οι υπόλοιπες είναι στις αποθήκες. Η έκθεση υπονοεί επίσης ότι τα μουσεία είναι ανοιχτά στο κοινό κατάλληλες ώρες και περιόδους. Οι «υλικές μαρτυρίες» παραπέμπουν στον απτό και αυθεντικό χαρακτήρα των συλλογών του μουσείου. Στους σκοπούς του οργανισμού αναφέρονται η μελέτη και η εκπαίδευση, που παραδοσιακά συνδέονται με τα μουσεία από την αρχή της εμφάνισής τους, το 17ο αιώνα, αλλά και η ψυχαγωγία που εκφράζει τις νέες αντιλήψεις για το ρόλο του μουσείου στις μέρες μας.

Πολλά κράτη παγκοσμίως έχουν υιοθετήσει αυτό τον ορισμό, ενώ σε μερικές χώρες οι εθνικοί οργανισμοί που ασχολούνται με τα μουσεία, έχουν προτείνει και τους δικούς τους.

Σύμφωνα με την Ένωση Μουσείων της Βρετανίας και τον ορισμό που εγκρίθηκε από το συνέδριο του 1984, «το μουσείο είναι ένας οργανισμός που συλλέγει, τεκμηριώνει, διαφυλάσσει, εκθέτει και ερμηνεύει υλικές μαρτυρίες και σχετικές πληροφορίες για το δημόσιο όφελος».

Η έννοια «οργανισμός» υπονοεί ένα επίσημο ίδρυμα, το οποίο έχει μακρόχρονους σκοπούς. Η έννοια «συλλέγει» περιλαμβάνει

όλες τις μορφές απόκτησης συλλογών. Η λέξη «τεκμηριώνει» τονίζει την ανάγκη διατήρησης αρχείου. Η έννοια «διαφυλάσσει» περιλαμβάνει όλους τους τομείς της συντήρησης και ασφάλειας. Ο όρος «εκθέτει» επιβεβαιώνει την προσδοκία των επισκεπτών ότι θα μπορούν να δουν τουλάχιστον ένα αντιπροσωπευτικό μέρος από τα αντικείμενα των συλλογών. Η λέξη «ερμηνεύει» θεωρείται ότι καλύπτει τα διαφορετικά πεδία της έκθεσης, εκπαίδευσης, έρευνας και δημοσίευσης. «Υλικές» δηλώνει κάτι απτό, ενώ «μαρτυρίες» εγγυάται την αυθεντικότητά τους ως τα «πραγματικά αντικείμενα». Οι όροι «σχετικές πληροφορίες» αντιπροσωπεύουν τη γνώση, η οποία είναι η ειδοποιός διαφορά ώστε το μουσείο να μην εκθέτει απλώς αξιопερίεργα αντικείμενα, και επίσης περιλαμβάνουν όλα τα αρχεία που σχετίζονται με την προηγούμενη ιστορία, απόκτηση και μετέπειτα χρήση των αντικειμένων. Η φράση «για το δημόσιο όφελος» είναι συνειδητά ανοιχτή και έχει στόχο να μεταφέρει το πρόσφατο ρεύμα μέσα στο επάγγελμα, αλλά και πέρα από αυτό: ότι τα μουσεία είναι υπηρέτες της κοινωνίας. Παρατηρούμε αρκετές ομοιότητες με τον ορισμό του ICOM.

Ο ορισμός αυτός άλλαξε το 1998 και προσαρμόστηκε ως εξής: «Τα μουσεία επιτρέπουν στους ανθρώπους να εξερευνούν συλλογές για έμπνευση, μάθηση και ψυχαγωγία. Κάνουν προσιτά αντικείμενα και δείγματα του φυσικού κόσμου, τα οποία διαφυλάσσουν για την κοινωνία».

Είναι ενδιαφέρον να συγκρίνουμε τους δύο ορισμούς της Βρετανικής Ένωσης Μουσείων. Ο πρώτος, του 1984, έχει πολλές ομοιότητες με αυτόν του ICOM και δίνει μεγάλη έμφαση στις συλλογές και στις λειτουργίες που σχετίζονται με την επιμέλειά τους, ενώ αναφέρει με γενικό τρόπο ότι όλα αυτά έχουν ως στόχο το δημόσιο όφελος. Ο δεύτερος ορισμός, του 1998, αναφέρει συγκεκριμένα τους ανθρώπους και φαίνεται περισσότερο επικεντρωμένος σε αυτούς, δίνοντάς τους έναν πιο ενεργητικό ρόλο. Η σχέση που υποδηλώνει μεταξύ μουσείου και επισκεπτών είναι περισσότερο διαδραστική. Οι άνθρω-

ποι εξερευνούν τις συλλογές και βρίσκουν έμπνευση σ' αυτές, αντί να δέχονται παθητικά τα μηνύματα του μουσείου. Επίσης, ο δεύτερος ορισμός τονίζει την έννοια της πρόσβασης και του ανοίγματος του μουσείου σε ένα ευρύ κοινό, ένα από τα ζητήματα που απασχολούν σε μεγάλο βαθμό τους επαγγελματίες των μουσείων σήμερα.

Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Μουσείων, το μουσείο ορίζεται ως «ένας οργανωμένος και μη κερδοσκοπικός οργανισμός με στόχο κατ' ουσία εκπαιδευτικό ή αισθητικό, με επαγγελματικό προσωπικό, που κατέχει και χρησιμοποιεί απτά αντικείμενα, τα οποία επιμελείται και εκθέτει στο κοινό με κάποιο τακτό πρόγραμμα».²

Βλέπουμε κι εδώ κάποιες ομοιότητες με τον ορισμό του ICOM, για παράδειγμα στον τονισμό του μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ο ορισμός αυτός φαίνεται να τονίζει επίσης τον επαγγελματικό και οργανωμένο χαρακτήρα των μουσείων, με το ειδικό προσωπικό και το τακτό πρόγραμμα, ίσως για να προφυλάξει και να διασφαλίσει τα μουσεία από το πλήθος των οργανισμών, εθελοντικών ομάδων και ιδιωτικών επιχειρήσεων που αναπτύχθηκαν ραγδαία στην Αμερική τις τελευταίες δεκαετίες στο χώρο της ερμηνείας του παρελθόντος, της τοπικής ιστορίας και του πολιτισμού. Πολλοί από αυτούς έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά με τα μουσεία (όπως για παράδειγμα, τις συλλογές ή τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα), αλλά δεν έχουν στο σύνολό τους το χαρακτήρα του μουσείου.

Η Αμερικανική Ένωση Μουσείων χρησιμοποιεί τον παραπάνω ορισμό για το «Πρόγραμμα Επικύρωσης» (Museum Accreditation Scheme) που έχει θεσπίσει από το 1971 για να ενθαρρύνει την εφαρμογή αποδεκτών προτύπων και τη διαρκή βελτίωση σε όλους τους τομείς λειτουργίας του μουσείου, από τη διαχείριση των συλλογών μέχρι τις παροχές για τους επισκέπτες. Τα μουσεία που πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις και συμφωνούν με τον ορισμό του μουσείου που έχει ορίσει η Ένωση, επικυρώνονται από το Πρόγραμμα με ένα σταδιακό σύστημα και δικαιούνται, μεταξύ άλλων, να λάβουν χρηματοδότηση από την Πολιτεία στην οποία ανήκουν.³

Η αναφορά στον αισθητικό ή εκπαιδευτικό χαρακτήρα του μουσείου στον αμερικανικό ορισμό αντανακλά την αρχικά στενή ερμηνεία της εκπαιδευτικής λειτουργίας του μουσείου ως παράθεση γεγονότων και δεδομένων και την απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων κατά την επίσκεψη, μια κατεύθυνση με την οποία δεν συμφωνούν πολλοί εργαζόμενοι σε μουσεία τέχνης και πινακοθήκες, οι οποίοι προτιμούν να τονίζουν άλλου είδους επιδράσεις, όπως η αισθητική απόλαυση ή το κέντρισμα της φαντασίας. Στις μέρες μας, τα νέα ρεύματα της εκπαιδευτικής θεωρίας και της ψυχολογίας έχουν επηρεάσει και το χώρο της μουσειακής εκπαίδευσης, όπου κυριαρχεί μια ευρύτερη αντίληψη για τη μάθηση, περιλαμβάνοντας πέρα από τις νέες γνώσεις και άλλες έννοιες και λειτουργίες, όπως η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας, η παρακίνηση της περιέργειας, η απόλαυση της καλλιτεχνικής δημιουργίας και ο σεβασμός για διαφορετικούς πολιτισμούς.

Εκτός από τα μουσεία που ακολουθούν στενά τον ορισμό του ICOM, αναγνωρίστηκαν επίσης ήδη από το 1974 ως μουσεία και μια σειρά οργανισμοί που δεν ακολουθούν στενά το πνεύμα του. Η τελευταία λίστα που επικυρώθηκε το 2001 στην 20ή Γενική Σύνοδο του ICOM στη Βαρκελώνη⁴ περιλαμβάνει:

- i) Φυσικά αρχαιολογικά και εθνογραφικά μνημεία και θέσεις και ιστορικά μνημεία και χώρους μουσειακού χαρακτήρα που αποκτούν, συντηρούν και κοινοποιούν υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του·
- ii) Ιδρύματα που διατηρούν συλλογές και εκθέτουν ζωντανά δείγματα από φυτά και ζώα, όπως βοτανικοί και ζωολογικοί κήποι, ενυδρεία και vivaria·
- iii) Κέντρα επιστήμης και αστρονομίας·
- iv) Αίθουσες εκθέσεων τέχνης μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα·
- v) Προστατευμένους βιότοπους·
- vi) Διεθνείς ή εθνικούς ή περιφερειακούς ή τοπικούς μουσειακούς οργανισμούς, υπουργεία ή τμήματα ή δημόσιους φορείς υπεύθυ-

- νους για μουσεία όπως αυτά ορίζονται στο σχετικό άρθρο του καταστατικού του ICOM:
- vii) Ιδρύματα και οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που διενεργούν συντήρηση, έρευνα, εκπαίδευση, επιμόρφωση, τεκμηρίωση και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τα μουσεία και τη μουσειολογία·
  - viii) Πολιτιστικά κέντρα και άλλους φορείς που διευκολύνουν τη διατήρηση, συνέχιση και διαχείριση απτών ή άυλων αγαθών της πολιτιστικής κληρονομιάς (ζωντανές παραδόσεις και ψηφιακές δημιουργικές δραστηριότητες)·
  - ix) Άλλους οργανισμούς που το Εκτελεστικό Συμβούλιο θεωρεί, αφού αναζητήσει τη συμβουλή της Συμβουλευτικής Επιτροπής, ότι διαθέτουν μερικά από τα χαρακτηριστικά του μουσείου ή ότι στηρίζουν τα μουσεία και το επαγγελματικό προσωπικό των μουσείων μέσω μουσειολογικής έρευνας, εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης.

Είναι εμφανές ότι ένα πολύ ευρύτερο είδος οργανισμών υπάγονται πια στην κατηγορία «μουσείο» σε σχέση με παλαιότερα, ενώ έχει επίσης διευρυνθεί ο τομέας δραστηριότητάς τους, το είδος των συλλογών και ο τρόπος επικοινωνίας των μουσείων με το κοινό.

Μια καλλιτεχνική ομάδα που δεν συνέδεσε το μουσείο με καμία θετική επίδραση είναι οι φουτουριστές. Ο αρχηγός τους, Φίλιππο Τομάζο Μαρινέτι, έγραψε το 1909 στην Ίδρυση και το Μανιφέστο του Φουτουρισμού για τα μουσεία:

«Μουσεία, νεκροταφεία!... Πραγματικά ταντόσημα στη φαύλη μείξη χωρίς διακρίσεις τόσων πολλών αντικειμένων άγνωστων μεταξύ τους. Δημόσια κοιμητήρια, όπου κανείς βυθίζεται μονίμως σε ύπνο δίπλα σε μισητά και άγνωστα όντα. Αμοιβαία αγριότητα ζωγράφων και γλυπτών που δολοφονούν ο ένας τον άλλο με χτυπήματα φόρμας και χρώματος στο ίδιο μουσείο».⁵

Αυτός ο ορισμός που διαφέρει εντελώς από τους προηγούμενους, αναφέρεται στον πολύ παραδοσιακό ρόλο του μουσείου ως θησαυροφύλακα αντικειμένων και καλλιτεχνημάτων, ειδικά στα πρώτα του βήματα όταν μιλάμε περισσότερο για συσσώρευση θησαυρών, παρά για συστηματική οργάνωση. Το μουσείο ως σύμβολο της συντήρησης και παράδοσης, αλλά και ως θεσμοφύλακας των καλλιτεχνικών ρευμάτων και προτύπων που προβάλλει το κατεστημένο, προκαλεί την οργισμένη αντίδραση των φουτουριστών που ονειρεύονται μία νέα, δυναμική εποχή, κόβοντας τους δεσμούς τους με το παρελθόν και γιορτάζοντας την κίνηση, την αλλαγή, τη μηχανή. Στις μέρες μας όμως, πολλά μουσεία έχουν ξεφύγει από αυτό το παραδοσιακό μοντέλο, όπως θα δούμε στα επόμενα Κεφάλαια, και υιοθετούν καινοτόμα στοιχεία στην προσπάθειά τους να αλλάξουν την εικόνα που προβάλλουν και τον τρόπο που λειτουργούν.

Αυτή η εξέταση των όρων και ορισμών δεν έχει ως στόχο το στείρο διαχωρισμό σε οργανισμούς που «ανήκουν» στην κατηγορία των μουσείων και σε αυτούς που «δεν ανήκουν», ούτε της αποστήθισης. Είναι ενδιαφέρουσα γιατί δείχνει ότι όπως και το ίδιο το μουσείο δεν μπορεί να παραμείνει αναλλοίωτο ενώ η κοινωνία γύρω του μεταλλάσσεται, έτσι και οι ορισμοί αντανακλούν τις κοινωνικές, επιστημονικές, οικονομικές και ιδεολογικές αλλαγές που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν το μουσείο οι άνθρωποι μέσα και γύρω από αυτό. Εντέλει δεν είναι απαραίτητο, και όπως είναι ήδη εμφανές από την εξέταση των παραπάνω ορισμών ούτε και εφικτό, να καταλήξουμε στον καθολικό και γενικώς αποδεκτό ορισμό του μουσείου. Η ανάλυση όμως των διαφορετικών ορισμών, του τι περιλαμβάνουν και του τι αποσιωπούν, δείχνει πώς αυτοί αλλάζουν με τις διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες.

«Ενώ θα ήταν υπέροχο να έχουμε ξεκάθαρους ορισμούς για τα μουσεία και τη μουσειολογία, θα πρέπει κανείς να είναι επιφυλακτικός απέναντι σε μελέτες που ασχολούνται αποκλειστικά με ορισμούς.

Αυτές οι μελέτες μοιάζουν κατά πολύ με τις ευσυνειδήτες προσπάθειες παλαιότερων φιλοσόφων να προσδιορίσουν πόσοι άγγελοι μπορούν να σταθούν στην κεφαλή μιας καρφίτσας. Στην ανθρωπολογία, το πεδίο που ασχολείται με τη μελέτη των πολιτισμών, οι Kroeber και Kluckhohn (1952) μπόρεσαν πριν από μερικές δεκαετίες να εντοπίσουν πάνω από εκατό ορισμούς του όρου πολιτισμός. Υποπεύομαι ότι και στη μουσειολογία μπορούμε να συναντήσουμε αντίστοιχη πληθώρα από ορισμούς των μουσείων». ⁶

Είναι ενδιαφέρον πώς τα ίδια τα μουσεία και οι πολιτιστικοί οργανισμοί χρησιμοποιούν ή παραλείπουν τη λέξη μουσείο για διαφορετικούς σκοπούς και πώς αυτοί οι σκοποί γίνονται αντιληπτοί από το κοινό. Για παράδειγμα, ένας χώρος εξερεύνησης και παιχνιδιού για τα παιδιά μπορεί να χρησιμοποιεί τον τίτλο Παιδικό Μουσείο λόγω του κύρους του ονόματος, ενώ αντίθετα ένα Πολιτιστικό Κέντρο μπορεί να τελεί όλες τις λειτουργίες ενός μουσείου αλλά να προτιμάει ένα λιγότερο ακαδημαϊκό ή «κλειστό» τίτλο που να μην απωθήσει μια μερίδα του κοινού του με το βάρος του ονόματος του μουσείου.

Ένα άλλο στοιχείο που αξίζει να επισημάνουμε εδώ είναι ότι μπορεί ο ορισμός του μουσείου να έχει διευρυνθεί, να θεωρούνται ως μουσεία περισσότεροι οργανισμοί απ' ό,τι παλαιότερα, αλλά στη βάση του μουσείου παραμένουν οι συλλογές. Οι συλλογές είναι ο αρχικός λόγος ύπαρξης και ο πυρήνας του μουσείου, ακόμη κι όταν μιλάμε για μουσεία χωρίς τοίχους ή για αντικείμενα που είναι ζωντανοί οργανισμοί ή για αντικείμενα που πριν από λίγες δεκαετίες δεν θεωρούνταν άξια συλλογής.

Μουσειολογία

Μέχρι τώρα εξετάσαμε τους ορισμούς που σχετίζονται με το ίδιο το μουσείο, ενώ σε αυτή την ενότητα θα αναφερθούμε στην επιστήμη

Κεφάλαιο 4

Επικοινωνία: μουσείο και κοινό

Μουσεία για όλους;

Κρατικές στατιστικές απογραφές και ανεξάρτητες έρευνες για τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών και την κοινωνική διάσταση των επισκέψεων σε μουσεία στις ΗΠΑ,¹ τη Γαλλία,² τη Γερμανία, τη Βρετανία,³ τη Σουηδία⁴ και τον Καναδά,⁵ δείχνουν ότι το κοινό των μουσείων σε σύγκριση με το σύνολο του πληθυσμού έχει υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης, υψηλότερα εισοδήματα, είναι πιο νέο σε ηλικία και πιο κινητικό.⁶

Οι μελέτες αυτές πρέπει βέβαια να εξετάζονται με προσοχή και να τοποθετούνται στο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο έλαβαν χώρα, μια και τα αποτελέσματά τους δεν ισχύουν αναγκαστικά για άλλες χώρες ή περιβάλλοντα. Όπως θα δούμε και παρακάτω στο Κεφάλαιο για την αξιολόγηση, αποτελεί ένα γενικότερο μεθοδολογικό πρόβλημα ότι λίγες από αυτές τις έρευνες καλύπτουν ευρύ δείγμα ή καταλήγουν σε συμπεράσματα που μπορούν να συγκριθούν ή να γενικευτούν. Το πιο σημαντικό όμως πρόβλημα, ειδικά στον ελληνικό χώρο, είναι ότι δεν γίνονται αρκετές συστηματικές κι εμπειριστατωμένες μελέτες για το είδος του κοινού που επισκέπτεται τα μουσεία, τους «μη επισκέπτες», τους ανθρώπους δηλαδή που δεν πηγαίνουν στα μουσεία και τους λόγους που καθορίζουν αυτές τις επιλογές.

Παρ' όλες αυτές τις επιφυλάξεις, είναι ενδιαφέρον ότι οι περισσότερες αξιόπιστες έρευνες που έχουν γίνει για τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών σε διαφορετικές χρονικές περιόδους ήδη από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνουν το προφίλ των επισκε-